

12 Οκτωβρίου 1944 – Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

12 Οκτωβρίου 1944, ημέρα Πέμπτη.

Ύστερα από 1264 μέρες Κατοχής η Αθήνα είναι και πάλι ελεύθερη.

Η πολυπόθητη απελευθέρωση ήρθε για όλη την Ελλάδα με την σταδιακή υποχώρηση και αποχώρηση των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων:

- στις 15 Σεπτεμβρίου 1944 μεταφέρθηκε ο κύριος όγκος των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων από την Κρήτη, τη Ρόδο, τα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου,
- στις 21 Σεπτεμβρίου 1944 εκκενώθηκε η Πελοπόννησος,
- στις 12 Οκτωβρίου 1944 η Αθήνα και
- στις 18 Οκτωβρίου 1944 η Ήπειρος.

Τα τελευταία γερμανικά κατοχικά στρατεύματα εγκατέλειψαν την Ελλάδα τη νύχτα από 1 έως 2 Νοεμβρίου 1944.

Για την Αθήνα, την πρωτεύουσα της Ελλάδας, η περίοδος της γερμανικής κατοχής αρχίζει τα ξημερώματα της Κυριακής, 27 Απριλίου 1941, Κυριακή του Θωμά, οπότε γίνεται ευρύτερα γνωστό ότι οι Γερμανοί έχουν εισβάλει στην Αττική και είναι καθ'οδόν για την πρωτεύουσα.

Μετά από τριεσήμερις κατοχής και θυσιών έφτασε και για την Αθήνα η πολυπόθητη στιγμή της αποχώρησης των γερμανικών κατοχικών στρατευμάτων, η στιγμή της απελευθέρωσης.

Οι Γερμανοί υποστέλλουν τη σημαία τους από την Ακρόπολη στις 9:45 το πρωί της 12ης Οκτωβρίου ενώ την ίδια στιγμή τμήμα του γερμανικού κατοχικού στρατού καταθέτει στεφάνι στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη.

Πριν ακόμα οι τελευταίοι Γερμανοί εκκενώσουν την πόλη, ελληνικές σημαίες και καμπανοκρουσίες πλημμύρισαν την πρωτεύουσα, ενώ πλήθη κόσμου ξεχύθηκαν στους δρόμους και στις πλατείες, πανηγυρίζοντας με ενθουσιασμό.

Ας αφήσουμε όμως μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν την ημέρα εκείνη, την Πέμπτη 12 Οκτωβρίου 1944, να μας μεταφέρουν εκεί, τότε:

1. Ο Κώστας Παράσχος, δημοσιογράφος, ένας από τους εκατοντάδες χιλιάδες Αθηναίους που συρρέουν στο κέντρο της πόλης, περιγράφει την πρωτόγνωρη εμπειρία που έζησε:

«Μπήκα άθελά μου στο ρυθμό που επικρατούσε γύρω μου. Τι κάναμε δηλαδή; Μα απλό πράγμα: χαιρόμαστε και δεν ξέραμε πώς να εκφράσουμε τον ενθουσιασμό μας [...] Τώρα μας ενδιέφερε να ζήσουμε τη μεγάλη μέρα»

(Κώστας Παράσχος, *Η απελευθέρωση*, Αθήνα: Ερμής 1983)

2. Ο συγγραφέας Πέτρος Χάρης θυμάται:

«Η πρώτη μέρα της λευτεριάς είναι ένα μεγάλο ποτάμι. Βλέπεις στους δρόμους και στις πλατείες της Αθήνας μια φουρτουνιασμένη ανθρωποθάλασσα που όλο και μεγαλώνει, όλο και πλαταίνει και γεμίζει την πόλη με τη βοή μιας δύναμης, που θέλει να ξεσπάσει, ν' αλαφρώσει από την οργή που πολύ την έχει βασανίσει, να γίνει παντού κυρίαρχη και να μη βρίσκει πουθενά εμπόδια. Και δεν είναι ένας μόνο κόσμος αυτή η ανθρωποθάλασσα. Το βλέπεις από μακριά και δε χρειάζεται να ρωτήσεις, να μάθεις, να καταλάβεις. Σημαίες αναρίθμητες, πυκνό δάσος, και κραυγές τυπωμένες σε μεγάλες λουρίδες χαρτί ή πανί σου

λένε πως κάτω από τους ενθουσιασμούς πρέπει να προσέξεις και ν' ακούσεις τις πεποιθήσεις και τις διεκδικήσεις που κάνουν τώρα αντίλαλους τους ανθρώπους μέσα στη λευτεριά, που την είχαν μαζί κερδίσει και είναι φανερό πως χωρίστηκαν πάνω στη μοιρασιά της...»

(Π. Χάρης, *Ημέρες Οργής (Δεκέμβρης 1944)*, Αθήνα, Εστία, 1992, σ. 11-12)

Η Ελλάδα έβγαινε από την πολεμική περιπέτεια ουσιαστικά κατεστραμμένη. Οι απώλειες του ελληνικού λαού στη διάρκεια της τετράχρονης κατοχής και του αντιστασιακού αγώνα ήταν πάμπολλες: ο αριθμός των νεκρών σε μάχες, των εκτελεσμένων και δολοφονημένων, όσων θανατώθηκαν ως όμηροι στα γερμανικά στρατόπεδα και όσων πέθαναν από την πείνα και τις κακουχίες ανέρχεται σε περίπου 500.000. Τα πάσης φύσεως καμένα κτίρια υπολογίζονται στα 155.000 ενώ οι πυροπαθείς οικογένειες σε 111.000 σε όλη την Ελλάδα. Ας σημειωθεί ότι 1.170 ήταν τα ολοκληρωτικά πυρπολημένα ελληνικά χωριά. Οι ζημιές στην οικονομία υπολογίζονται σε 40-80% μείωση της γεωργικής παραγωγής στα διάφορα αγροτικά προϊόντα, μείωση του κτηνοτροφικού κεφαλαίου κατά 50% για τα μεγάλα ζώα και 30% για τα μικρά, ελάττωση των δασών κατά 20%, καταστροφή των μεταλλευτικών εγκαταστάσεων και νέκρωση της σχετικής παραγωγής, ελάττωση της βιομηχανικής παραγωγής κατά 50%, καταστροφή των συγκοινωνιών, δηλαδή του σιδηροδρομικού υλικού και δικτύου και του οδικού δικτύου, αρπαγή του 70% των αυτοκινήτων, καταστροφή λιμανιών και της διώρυγας της Κορίνθου, απώλεια κατά 73% της εμπορικής και επιβατηγού ναυτιλίας της χώρας.

Ούτε οι τελευταίες ημέρες της Κατοχής ήταν αναίμακτες και χωρίς καταστροφές:

- Με στοχευμένες επιθέσεις δύο μέρες πριν την υποχώρησή τους, τα στρατεύματα κατοχής εκτέλεσαν 47 άτομα και πυρπόλησαν 400 σπίτια στο Κορωπί, στο δρόμο προς την πρωτεύουσα από τα ανατολικά παράλια της Αττικής
- Την παραμονή της Απελευθέρωσης στρατεύματα κατοχής επιτέθηκαν στην Καισαριανή, δολοφονώντας με απαγχονισμό τους αγωνιστές που συνέλαβαν.
- Ακόμα και την ίδια στιγμή που χιλιάδες άτομα γιόρταζαν την απελευθέρωση, κατά την αποχώρησή τους τα στρατεύματα κατοχής προσπάθησαν να υπονομεύσουν και να καταστρέψουν βιομηχανικές υποδομές γύρω από την Αθήνα.
- Το λιμάνι του Πειραιά δε γλίτωσε (Ελευθερία, 14 Οκτωβρίου 1944).

«Την 5.30 απογευματινήν της 12ης Οκτωβρίου ήρχισαν αι τρομακτικά ανατινάξεις και εξηκολούθησαν μέχρι νυκτός. Κόπος και μόχθος γενεών κατεστρέφετο»,
γράφει ο Θεμιστοκλής Τσάτσος (Θεμιστοκλής Τσάτσος, *Αι παραμοναί της Απελευθέρωσης (1944)*, Αθήνα: Ίκαρος 1973).

Στο αμέσως επόμενο της Απελευθέρωσης διάστημα, η κυβέρνηση εθνικής ενότητας (18 Οκτωβρίου 1944) συγκλονίστηκε από σοβαρότατες αντιθέσεις που σχετίζονταν με την ευρεία κοινωνική και πολιτική αναταραχή σε ολόκληρη τη χώρα. Έτσι, σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την 12^η Οκτωβρίου 1944 έγινε φανερό ότι πίσω από την πανηγυρική και συναινετική ατμόσφαιρα των πρώτων ημερών της Απελευθέρωσης, επικρέμονταν εκείνα τα προβλήματα και οι αντιθέσεις, που σε ελάχιστο χρονικό διάστημα θα ξεσπούσαν για να κορυφωθούν στην εμφύλια τραγωδία.

Έρευνα – επιμέλεια: Φωτεινή Τσίγκανου, φιλόλογος.